

تورک پوردی

ناشری : تورک پوردی

مدیری : محمد امین

۴۴ کانون ثانی ۱۳۳۸

۲۰ ییل

صافی ۸

اجتماعیات

امید و عزیم

— تورک کنجلیینه —

بزی روم ایلیده کی صوک ولایتلر مزدن سوروب چیقارمق مقصدیله تاپای
تخت قاپیلرینه قدردایانان باربار اسلاو اوردولری هنوز چاتالجه اوکنده بکلرکن،
بن تورک کنجلیینه هرشیدن اول امیددن و عزمدن بحث ایتمک ایستیورم.
چونکه کمال یأس ایله کورییورم که بو سوکیلی وطنک کنج اولادلری دوچار
اولدیغمز فلاکتلر، مصیبتلر قارشیسند. هرکون باشلری بر بارچه داها
ایندی ریورلر، امیدلری و عزملری هرکون بر بارچه داها غائب ایدیورلر.
هریرده، هرشیده امیدسزلک! جاهل، متفکر، متدین، حراندیش، هرکسده
مادی و معنوی ضعف و قوتور! و بونک طبیعی بر نتیجه سی اولارق لاقیدی ایله
مترادف شخصی، مادیتپرست بر خودبینلک!! ایشته بوکونکی عثمانلی تورکلرینک
حالت روحیه اجتماعی لری.

کمال اضطراب ایله اعتراف ایتمه لی یزکه هیئت اجتماعی مزده مشاهده اولونان
بو علائم، هرملک انحلال و انقراض دورهلرنده مطلقا مشهوددر. روم، اندلس،
بیزانس آرزوق فرقلره بوتون بوصفحاتی کوستردی. حالبوکه بوکونک ملتپر
کنجلیری یاشامق حقنه مالک اولدقلری کوسترمک ایچین هرشیدن چوق عزمه
و امیده محتاجدرلر. کوکسمرک، بیلکلرمرک، دماغمرک متانتی معروض
اولدیغمز مصیبتلر نسبتده آتیره لم، امیدسزلیکی، قلبمزده کی اومظلم دوشونجه لری
طر دایده رک نفسمزده اعتماد ایدم؛ و صار صیلماز بر ایمان ایله سویله لمکه تورکلک،
دشمنلرندن مطلقا انتقام آلا جقدرد. اگر بوکونک کنجلیری بویله بر طرز
حرکت اختیار ایدم رک ملت و انتقام عقیده لرینی یاواش یاواش عوام کتله سنک
روحنه صوقارلر سه، اسلاو اوردوسنک چاتالجه اوکنه کله سی بزی قورقوتاماز؛
حتی بویله بر انتباه ملی بی موجب اولدینی ایچین تورکلک فائده سی بیله دو قونور.
جاهل، متفکر، بوتون خلقت صوک مصیبتلر قارشیسند کی وضعیتی بر از

تحليل ايدەجك اولورسەق ، نتيجه اعتباريله پك غريب بر عينيت كوزمزه چارپاچقدر : آرتق بوندن صوكرا مستقل وقوتلى بر حكومت حالنده ياشامەنك امكانى قالماديني ، بناء عليه هر كسك كندى باشنك چارەسنه باقمەسى لزومى جاهل بر اختيارله ، حرانديش بر كنجك دماغنده عيني قوتله حكمران اولمقدهدر . قبلرده مليت حسي اوزون عصرلردن برى منطقي قالديني ايچون ، حكومت عثمانيهنك مصر خديوتى شكلنه كلمەسنى تمنى ايدەن وطنسزلرله بلاد مقدسەيه محاورت ايدەرك بو صورتله هيچ اولمازسە آخرتده مسعود اولمى دوشونن بدلالره بيله اليوم صيق صيق تصادف اولونيور . حقيقى برمليپرور ايچين نهالم بر تصادف !..

جناب حقل دنيايى خريستانلره ، آخرتى اسلاملره ويرديكنى احق بر قارغه كې تكرار ايدەنلرك بو خصوصده كى سلسله محاكاتى اكثر يا شويولدهدر : « زمان نبوتدن برى اوزون عصرلر كچەرك حال عالم قرين فساد اولدى ، شرك وضلالت چو غالدى ، اسلاميت قوتى غائب ايتدى ، علام قيامت باشلادى . مشروطيت كې اوروپا ايجادى اولان بر بدعتى خلافت اسلاميه تطبيقه اوزەندك ، هر طرف دينسزلر وفارماصونلرله دولدى . جناب حق بزه غضب ايتدى ، كاوورسلە سيلە تأديب ايتك ايستيور . بناء عليه چولوغي چو جوغي آلوب مكە و يا مدينه كيتمكدن باشقا چارە مز يوق !.. »

مجمع ناس اولان يرلرده ؛ سوقاقلرده ، قهوه لرده حتى بعضاً غزته شونلرنده تصادف ايتديكمز بو ابلهانه منطقك احكام دينيه اسلاميه ايله طبان طبانه ضد اولديني حتى اثباته بيله دكز بر بداهتدر .

كرك آيات وكرك احاديث ايله ثابتدر كه اسلاميت ، قضا وقدر مسئلهسنى قوانين حياتيه تماميله مطابق بر صورتده حل ايتمش ، ومسلمانلرى ثولونجهيه قدر چالشمغه ، دين و وطنى محافظهيه مجبور قيلمشدر . ثروت ورفاه ، حضور وسعادت ، علم ومدنيت يعنى حياتك مآثر وفوايدى خريستانلره دكل ، چالشانلره موعوددر . مسكنت ، عطالت ، توكل آنجاق حيوانلرك نصييدر . تكيه ومدرسە لرده فودله ييەرك هر درلو تجددى كاوورلق صورتنده تلقى وخلقى اضلال ايدەنلر ،

« متاع دنیا به اهمیت ویریه رک یالکز ذکر و عبادات ایله اشتغال کافی کله جکئی »
 و دنیا نك « اولیا یوزی صوی حرمته دور دینغی » سویله یین منفعت پرست
 شارلاتانلر شرعاً اعدامه مستحقدرلر . وطنك ، دینك اك مخوف تهلکه لره
 معروض قالدینی سویله بر آنده دشمنله حرب ایتمك حتی قادینلر ایچین بيله
 فرض عیندر .

صوکر اء احکام دینیه مقتضاسنجه غائبه آنجا ق جناب حق واقف اولایله جکندن ،
 آتی حقنده استدلالاته قالمق و جناب حقدن امید ی کسمك محض کفر در .
 شو خالده الله و پیغمبره اینانان بر اسلام آتی حقنده کی عزم و امیدینی محافظه
 و تقویه به مجبور در . استقبالدن قطع امید ایله بلاد مبارک یه مهاجرت فکرینه
 دوشلر ، اولیه یابدقلمی تقدیرده دوچار لعنت اولاجقلمی اونوتما سینلر !

کندیلرینه « دین » ی محور تفکر آنجا ذایدنلر ایچین سر دایدیلن مطالعات آتقندن
 صوکر اء ، بر ازده ، داها زیاده علوم مادیه اوزرینه بنای محاکمات ایله یئلردن
 و حر اندیشلردن بحث ایدلم . یوقاریده خلاصه عرض ایتدیکم مطالعات ، علمای
 اسلامیة نك دائرة اختصاصه داخل اولدینی ایچین ، بن اصل بویاکنجی صنف
 کیسه لره توجیه خطاب ایده جکم .

حادثاته مافوق الطبیعه بر ماهیت عطف ایتیه رک ، یا خود اونلری مادی بر
 نقطه نظر دن تدقیق داها مناسب کوره رک « معینیت Déterminisme » و « تکامل »
 نظریه لرینه استناد ایدن متفکر کنجار صو ک مصیبتلر حقنده سویله بر محاکمه
 یوروتیورلر : « کائناتده مطلق و مجرد هیچ بر حادثه یوقدر . مختلف بر طاقم
 عامللرک محصولی اولان هر حادثه ، ساحه وجوده کلدکدن صوکر اء دیگر بر طاقم
 حادثاتك سبب ظهوری اولور . انسانلر منفرداً حائز اختیار اولسه لر بيله هیئات
 اجتماعیه معین و مطرد بعض قوانینه تابعدر . یالکز عضویات ساحه سنده دکل فوق
 عضویاتده بر جای تطبیق بولان قانون تکامل مقتضاسنجه ، هیئت حاضره
 اجتماعیه مزك سقوطی ، انحلالی محققددر . بوتون عناصر اجتماعیه مز و هن
 و انحطاطه دوچار اولمش ، سجه مز بوزولمش ... کندیلر یله حال تماسده بولوندیغمز

بویوک و قوی ملت لر بزی بو حالده یاشا تمازلر . مبارزه حیاته موفق اولاییلمه مزایمچین فوق الطبیعه بر قوتک مداخله سینه احتیاج وار که بوده بر فرض محال دن عبارت در . « ارباب جهل و تعصبک طرز محاکمه سیله بو طرز تلقی آره سنده ، کور و لیور که ، نتیجه اعتباریله هیچ برفرق یوقدر . بریسنده کی « ضرورت ناظره Nécessité providentielle دیگرنده تبدیل شکل ایدرک بر ضرورت طبیعی Nécessité naturelle » یه مبدل اولیور ، و هر ایکسی ده مظلوم بر نومیدی نی ، عطائی ، مسکنتی تولید ایدیور . یالکر فردی خود پرستک برنده معنوی ، دیگرنده مادی بر طرزده تظاهر ایدرک معتقدی جنت و غیر معتقدی مادی اسباب تعیش و حضور آرامغه سوق ایله مکده در . هر نه اولور سه اولسون بوا یکی حالده ده اجتهعی رابطه دوچار انحلال اولمش و هیئت اجتماعیه کردابه سور و کله نمکه باشلامش دیمکدر .

بن ، کندیلریله مناسبتده بولوندیغم بر چوق متفکر کنجلرده بو طرز تلقی یه دائما راست گلمکده ، و بو هر تصادفک قلبده ده رین ایزلر بر اقدیغنی حسن ایتیمکده ایم . قوی انسانلر کی قوی و عز مکار ملتارده فلاکت و مصیبتله تقویه عزیم و همت ایدر لر . دوچار اولدیغمز بویوک مصیبتلری تعمیر ایچین او مصائب دن داها بویوک ، صار صیلماز بر ایمانه احتیاج واردر . حالبوکه محیط مزده کنج و ذکی کوزلر جوال امید آلورلیله پارلایاجق یرده قورقو و اعتماد سزلق کولکه لری آلتنده طبقی برئولو کی باقیور . وطن و ملیت عشقی ، بویوک ، مقدس تورک لک شیده آلی یرنده سفیل بر معیشت اندیشه سی حکمران ... بویله امید سز ، ایمان سز سینه لردن فدا کارلق و بویوک لک بکله مک ، بویله پر عدم کوزلرده انتقام بیلدریم لری آرامق فاصل ممکن اولور ! ..

نیم نقطه نظرمه کوره ، نظریات جدیده علمی نهک یاریم ویا کاش بر طرزده آکلا شیلما سندن ایلری کلن بو خسته لنی تداوی ایچین ، بشریت حاضر نهک لک بویوک و صار صیلماز اقنومی اولان « علم » ، نظریات جدیده فلسفیه و علمییه مراجعت ایتیمه لی یز . بزه ، اقانیم سائره کی ، چوق برشی وعد ایتیمه مکله برابر وعد لرنده دائما صادق قالان علم ، بو کونکی تورک کنج لکنی بیتیرن او مشوم

« قاتالیزم = قدره اعتقاد » مسلکینی ییقمق ، ومنکسر قلباره عزم وامید قفح
ایتمک ایچین قوللانا جغمز یکانه مؤثر سلاحدر .

اون دو قوزنجی عصرک اک شرفلی واک شایان دقت کشفیات علمییه سندن
بری ، هیچ شبهه یوقمه تکامل نظریه سیدر . « داروین » طرفندن ابتدا علوم
طبیعییه تطبیق اولوناراق مؤخرآ « سیدر » طرفندن حیات عضویه وفوق -
العضویه نك بالعموم اقسامنه تعمیم ایدیلن بو نظریه اک نهایت « قارل مارکس »
طرفندن - تکامل اجتماعی ساحه سنده - بعض تعدیلات مهمهیه اوغرادیلمشدی .
فقط بوتون فکریات ساحه سنده اوزون مدت بارلاق بر صورتده حکمران اولان
بونظریه ، شو صوک سنه لر طرفنده اسکی نفوذینی غائب ایدهرک اسکی حالتدن
تمامیه فرقلی بر شکل آلمشدر .

مواعیدی اعتباریه متواضع ، نتایجی واضح ، تطبیقاتی مفید و مبذول اولان
بونظریه ایکی درلو اعتراضاته هدف اولیوردی : مدیر ومبدع بر قوه فاطره نك
موجودیتی مدافسه ایدن ارباب اعتقاد تکامل نظریه سنك نفوذ خالق قسر
واخلال ایتمه سنی چکه میورلردی ؛ فی الحقیقه اون دو قوزنجی عصر نظریات
علمیه سنجه ، قانون تکاملک قبول ایده بیلدیکی خالق اولا پروتوبلازمایی خلق
ایده رک اوکا نامتناهی بر قابلیت ترقی بخش ایتش وغیر متحول اولان لوحه مقدراته
اشیا وموجوداتک قانون ابدی* تعاقبی حکم وقید ایله مشدی ؛ فقط بونی متعاقب
کندی کرسی* اقتدارنده ینه ساکت وغیر متحرک قالمش دور ییوردی . ارباب
اعتقاددن اولان بو معترضلردن باشقا ایکنجی بر قسم معترضلر داها واردی که
بونلر هیئت اجتماعی نك اصلاحی ایچین پروژهلر تنظیمیه ، اختلاللر تخیلیله
دمکذار اولانلردن عبارتدی . تکامل نظریه سنی کی ، حرکات اجتماعییه دمیردن
حدودلر آره سنده بعض قوانین ثابتیه تابع قیلان ، حرکات اختلالیه نك امکاتی
پک مستقنا بر طاقم احواله حصر ایدن بر نظریه ، پک طبیعی اولارق ، اونلرک
حسن نظرینی جلب ایده مزیدی . ایشه بوتون بونلر ، مذکور نظریه نی ییقمق
ایچین مناسب بر فرصت ظهورینی بکلورلردی

اوزون مدت صبر سزقله بکله نیلن بوفرست نهایت ظهور ایتدی؛ وهر بویوک شی کی ابتدای امرده پک بسیط، اهمیتسز برطرزده تلقی اولوندی. آمتردام قریبنده کی قیرلرده وحشی برحاله یتیشن برنباتک «دووری De Vries» نامنده برمدقق طرفندن تدقیقی، تکامل نظریه سنه ایلك بویوک ضربه یی ایندیرمش دیمکدی. حالبوکه «دووری» نک میدان قویدینی «انتقال Mutation» نظریه سی، ایلك مانلرده تکامل نظریه سنک عادتا متممی ظن اولومشدی.

«دووری» مختلف نوعده نباتات اوزرنده اجرا ایتدیکی تجربه لره استناداً ادعایلیورکه، اجناس و انواع، اصطفا ی طبیعی نک بطی برعملیه سیله دک، بلکه تمامیه یکی شکلرک ظهور نا کهایسیله وقوعه کایر. بونا کهای تظاهرلرک تکامل سابق هیئت مجموعه سیله هیچ برعلاقه سی یوقدر. بو، خفی، اسرار انکیز، اولجه کشف و تخمینی ناقابل برطاقم سبیلردن ایلری کلیر.

ایشته شو مختصر خلاصه دن واضحاً آکلاسیلیورکه بونظریه، اسکی تکامل نظریه سی تا اساسندن صارصاجق برماهتده در! چونکه داروینک، سپنسرک محورینه اوغراشدقلى تگون نا کهای مسئله سی، انتقال نظریه سیله قوتلی برصورتده تأسس ایتمش اولیور.

هوللاندالی نباتات عالمک بونظریه سی علوم طبیعی و حکمیه ساحه لرنده مهم بر موقع احراز ایتدکدن صوکر، فیلسوفلرک معاونتیه، شوصوک کونلرده بوسبوتون عمومی برماهیت آلمش بولونیور. الیوم بر حیات فیلسوفلرک الذی اشتهارلرندن «برغسون» معدنیاتدن جمعیات بشریه قدر هر شیئک تحولاتنه سبب اولارق «Élan vital» ی کوسترمکده در. اراده نک غیرمعین بر فعلی اولان بوغلیان، بو ضربه حیاتی، ماده نک عملیه تکاملیه سنندن کلیاً آیری، وتمامیه معنوی بر قوتک محصولیدر. بناء علیه بوسایه ده حیات و فعالیت ساحه لرنده یکی شکلر، یکی شیلر نا کهای بر صورتده تگون ایده بیلیر...

«برغسون» بو حاله «تکامل مبدع» نامنی ویرمکه برابر، عین زمانده، تکامل نظریه سی اساسندن ییقمش اولیور. چونکه هر نروده بر تگون نا کهای،

بر ابداع مستقل و ارسه آرتق اوراده تکاملدن بحثه لزوم قلماز. تکامل بر قوتك
بطی و درونی مساعیسی نتیجه سنده حصوله کلن تحولاتدن عبارتدر. آتی بر
تکون، بر ابداع «Création» ایله اونك هیچ بر مناسبتی موجود اولاماز.

جمعیات بشریه بی ایسته دکاری شکه صوفق ایسته یئرله ارباب ایمان و اعتقادك
شدتله طرفدار اولاجقاری بوتحولات آتیله فکر لرینی، سندیقالیستر و بالخاصه
«ژورژ سورده» بر از مفرط بر طرزده تأویل و استعمال ایلدور. فقط هر نه اولورسه
اولسون، بویکی مسلکه توجیه ایدیلن بوتون اعتراضاته رغماً، غرب عالم فکریسی
هر کون بر از داها زیاده اونك ساحه نفوذینه گیر مکده واسکی تکامل نظریه سیک
اوج بویوک استادی - داروین، سنسر، مارکس - یزینه دووری، برغسون،
سوردهل مفکره رده اجرای حکم ایتمکده در.

حیات فردیه و اجتماعیده بویکی نظریه نك نه مسعود نتیجه لر تولید ایدمه چکنی
بالعموم ارباب تفکر کال صمیمیتله اعتراف ایدیورلر. داروینك، سنسرك،
مارکسك تکامل نظریه سی بوتون دماغلره بر حس توکل و عطالت بخش اتمشدی؛
کائناتده هر شی معین و مقرر بر سیر طبیعی مالک و اوکا مداخله ناقابل عد
اولونورسه، انسان ناصل اولورده «قدره اعتقاد» مسلک عاطلانه سندن
اوزا قلاشه بیلیر؟.. بویله بر انسان ناصل اولورده مثلاً آناتولی تورک لرینك
بوندن سوکرا بویوک بر ایمراطورلق تشکیل ایدمه چکنه قانع اولابیلیر؟..

بعضیلری تکاملك بو طرز تفسیرینی یا کاش عدایده رك سنسرك، مارکسك ده
اراده بشریه مههم بر موقع آیردقلرینی برای مدافعه سردایده چکلدرد. فی الحقیقه
بودوغرو اولمغله برابر شوراسی ده ناقابل انکار در که تکامل نظریه سی دنیانك
هر طرفنده بوتون دماغلره «قدره اعتقاد» مسلکی او یاندیر مشدر. حالوکه
«برغسون» تکون آتی نظریه سیله اراده بشریه نامتناهی بر موقع آیریور،
و شیمدی یه قدر اسکی تکامل تر نملریله او یویان نومید و متوکل انسانلری،
جمعیتلری حیاته، فعالیتده دعوت ایدیور. بودعوتیه هر کسدن اول سز اجابت
ایدیکز، ای تورک کنجاری! صوئومش قلبک زده ایمان آنشلی یالنین، متحجر
دماغلردن امید شعله لری فیرلاسون! شخصی منفعت دوشونجه لر یله قاراران

بدبخت وجدانگزده امیدک ، عزمتک بویوک فورطنه لردن داها حدید و غضبلی
سی طیندار اولسون !

« ... ملت بخش اولان تاگری ، تورک قومنک ناموشانی سیلنمه مک ایچین
بنی قاغان نصب ایتدی . مالدار بر قوم اوزرینه نصب اولونمادم ؛ ایچنده ییه جکی ،
دیشنده گیه جکی اولیان فقیر و محروم بر قوم اوزرینه تعیین اولوندم . بن و برادرم
کول تکین برلکده بابا و عمجه من طرفدن تورک ملتنه قازانیلان آد و اون سیلنمه سین
دیو سوزلشدک . تورک ملتی ایچین کیجه اویومادم ؛ کوندوز راحت ایتمدم ،
ئولونجه یه قدر چالیشدم . جیبالق قومه کییه جک ویردم ؛ خلق فقیر ایدی ،
زنگین ایتدم ... »

عصر لرجه اول کلن فداکار ، بویوک بر تورک خاقاننک طاشدن ستونلر
اوزرنده حالا محکوک و ذی حیات دوران بوعلوی سوزلری ، مقدس تورکاکلک
شیدی یه قدر نه فداکار ، نه ملیت پرور فردلر یتیشدیردیکنی ، حکمدارک بیله
ملتک شان و شرفدن باشقا برشی دوشونمه دیکنی اثبات ایدیور . سن ای
تورک کنجی ، دشمنک محو ایتمک ایستدیکی مقدس ، شرفلی ملیتکی قورتارمق
و برکون اوندن مطلقا انتقام آلمق ایسترسهک ، یورغونلق و امیدسنرک دقیقه لرکده
کوزلریکی قاپا ! واجدادکک ئولوملو آسیا صحرالردن ، آلتایلردن قوپوب کلن او
حدید و مقدس صداسنی دیسکله : « تورک ملتی ایچین کیجه اویومادم ؛ کوندوز
راحت ایتمدم ، ئولونجه یه قدر چالیشدم ! ... »

کوپریلی زاده
محمد فراد

